

AUTEUR: Luc Geeroms

De Oudheidkundige Kring en het ontstaan van het museum

In 1901 beslist het stadsbestuur van Aalst een Oudheidkundig Museum op te richten, waarvoor de kapel van het voormalige hospitaal of gasthuis ter beschikking wordt gesteld. Inrichting en bestuur vertrouwt men toe aan een 'commission administrative du Musée communal de la ville d'Alost', benoemd op 23 december 1901. Tijdens de eerste vergadering van deze commissie pleit voorzitter Jean Moens er voor een tweeledig doel na te streven: het verzamelen van historische voorwerpen en het inrichten van een Oudheid- en Geschiedkundige Kring voor de wetenschappelijke studie. Dit voorstel wordt na enige aarzeling aanvaard en al snel neemt deze Kring de werking en het beheer van de commissie over. De

statuten van de Oudheidkundige Kring van de Stad en het voormalige Land van Aalst worden goedgekeurd op 13 augustus 1903. Hierin lezen we dat *'het doel van den Oudheidkundige Kring is: de bestanddeelen eener bibliotheek verzamelen, een openbaar museum stichten te Aalst, en onuitgegeven documenten, bijzonderlijk over de geschiedenis der steden en gemeenten van het Arrondissement, in het licht te geven'*.

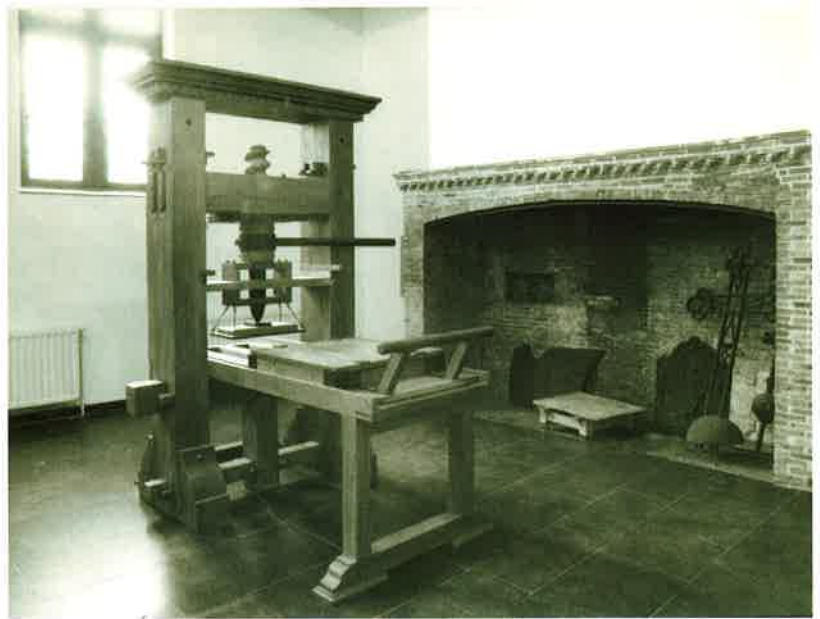
Tot begin 1914 blijft de Kring erg actief en legt de basis van de museumcollectie door het aankopen en verkrijgen door schenking van talrijke archeologische relict en (kunst-) historische voorwerpen. Er wordt ook een bibliotheek aangelegd, waar zich o.a. een reeks originele drukken van Dirk Martens en talloze archivalia bevinden. Ook is de Kring actief door het uitgeven - van 1904 tot 1914 - van de Analen waarin geschiedkundige bijdragen van de hand van de leden verschijnen. Het werk- en verzamelgebied van de Kring beslaat het volledige Land van Aalst, d.w.z.

't Gasthuys - Stedelijk Museum

Aalst

het bestuurlijke territorium uit het Ancien Régime van 'Rijks-Vlaanderen' (het gebied ten oosten van de Schelde tot aan de Dender, van Aalst tot Geraardsbergen). In juli 1906 wordt het museum voor een eerste maal opengesteld voor het publiek, slechts voor één dag ter gelegenheid van de kermisfeesten, wat de volgende jaren herhaald wordt. Eind 1911 verlaat men de lokalen van het Oud-Hospitaal om een nieuwe huisvesting te vinden in het aan de Grote Markt gelegen historische Oud-Schepenhuis (Belfort). Bij de nieuwe opstelling van de verzameling wordt grote aandacht besteed aan het educatieve aspect met een goede beschrijving van de chronologisch-geordende objecten. Vanaf 23 maart 1913 wordt het museum wekelijks opengesteld voor het publiek: elke zondag van 10 tot 13 uur.

Wanneer de Oudheidkundige Kring, jarenlang motor van het museum, na de Eerste Wereldoorlog niet meer opgestart wordt, neemt het Stadsbestuur de werking van het museum op zich. De uitbouw van de verzamelingen gebeurt dan echter niet zo expansief meer en de aandacht wordt meer gericht op de presentatie van de verzameling, eerder dan op studie of uitbreiding van de collectie.

In 1959-1965 wordt het gebouwencomplex Oud-Hospitaal grondig gerestaureerd en men besluit er het Stedelijk Museum opnieuw in onder te brengen. Waar tot 1911 enkel de kapel ingenomen werd, gaat het museum nu het volledige kloosterpand vullen. De benedenruimtes (kapel en pandgangen) blijven voorbehouden voor tijdelijke tentoonstellingen (beeldende kunst, historisch, ...), terwijl boven de archeologische en heemkundige verzamelingen permanent tentoongesteld worden.

Dirk Martens als drijvende kracht

In 1973 wordt uitgebreid herdacht dat Dirk Martens 500 jaar eerder in Aalst het eerste boek in de Zuidelijke Nederlanden drukte. Hiertoe worden verschillende tentoonstellingen ingericht die dit unieke feit herdenken. Naast een grote historische tentoonstelling in het museum die leven en werk van Martens evoceert, en waarop zowat al zijn bewaarde werken te zien zijn, wordt in het Oud-Schepenhuis/Belfort ook een meer technische tentoonstelling ingericht over geschiedenis en techniek van de boekdrukkunst. Een Aalsterse school (VTI) maakt een reconstructie van de (houten) drukpers waarop Martens zou gewerkt hebben. Deze pers wordt tijdens deze tentoonstelling gebruikt om drukdemonstraties voor het publiek te geven, wat een groot succes kent.

Tezelfdertijd wordt een 'Dirk Martenscomité' opgericht dat Martens meer permanent in de aandacht wil houden, maar tevens de algemene culturele uitstraling van Aalst beijvert. Het is in de schoot van dit comité dat het idee rijpt om een permanent drukkerijmuseum in te richten in Aalst, Martens' geboorte-

stad. Hiertoe begint men oude drukpersen te verzamelen, en na enkele jaren heeft men een bescheiden collectie van materiaal uit hoofdzakelijk 19de en 20ste eeuw, maar nog geen museum.

Dit Dirk Martenscomité is tevens de drijvende kracht achter de vakbeurs *Flanders' Printing*, in 1984 en 1987 te Aalst georganiseerd als internationaal rendezvous voor de grafische nijverheid, met naast aandacht voor de hedendaagse beroepssector ook een gelegenheid om de verzameling oude drukpersen aan een ruim publiek te tonen.

Intussen wordt in 1978 het 'Daensmuseum en Archief van de Vlaamse Sociale Strijd' opgericht, met als doel de geschiedenis van de Daensistische beweging van oa de gebroeders Daens zo grondig mogelijk te documenteren, archiveren en bestuderen. Vanaf 1982 wordt hiertoe de tweede verdieping van het Oud-Schepenhuis op de Grote Markt ingericht als museum- en archiefruimte, tot dit gebouw midden jaren 1990 wordt gerestaureerd en de permanente

museumopstelling weer verdwijnt om later opgenomen te worden in het stedelijk museum.

Alle Aalsterse musea onder één dak

In 1999 wordt een uitgebreid verbouwings-, restauratie- en herinrichtingprogramma opgestart, met de bedoeling het hele Oud-Gasthuys- of -Hospitaal om te bouwen tot een modern museumcomplex. Het vrijkomen van een substantieel deel van het gebouwencomplex door de verhuizing van de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten naar een vernieuwbouw opent vele nieuwe perspectieven. Eindelijk wordt het mogelijk alle Aalsterse musea in één locatie onder te brengen. In de loop der jaren werden immers verschillende initiatieven opgestart, die al dan niet reeds geleid hadden tot een gerealiseerd museum. Naast het al eerder vermelde archeologische stadsmuseum en Daensmuseum was ook een tijdlang een Carnavalmuseum aanwezig op de (moeilijk toegankelijke) zolders van het Oud-Gasthuys. Ook een Louis Paul Boonmuseum stond jarenlang op het verlanglijstje van op te richten musea, evenals een Valerius De Saedeleermuseum.

Uiteindelijk wordt beslist om alle musea onder te brengen in één ruim 'stadsmuseum' waar het hele verhaal van stad en regio op een hedendaagse wijze wordt verteld. Het museum wil door middel van objecten, documenten, getuigenissen, audiovisueel materiaal enz... de diverse aspecten van het maatschappelijke en culturele leven zichtbaar maken. Hierdoor worden de inwoners geïnformeerd over hun wortels en identiteit, maar toch worden ook voldoende 'bovenregionale' aspecten belicht, waardoor de inhoud een ruimere, meer universele betekenis krijgt. Hierbij

wordt gefocust op enkele periodes in de rijke geschiedenis van het Land van Aalst die als scharnierpunten kunnen worden beschouwd, en op de personen die hiervoor symbool kunnen staan:

- vroege Middeleeuwen, ontstaan van de zelfstandige stad: Iwein van Aalst
- Renaissance en humanisme: Dirk Martens (boekdrukkunst), Pieter Coecke van Aelst
- 19de eeuw: industrialisering, sociale problematiek: priester Daens, Louis Paul Boon
- rustpunt in het verhaal: de landschapsschilderijen van Valerius De Saedeleer (°Aalst 1867)

Belangrijk hierbij is de inrichting van een 'oriëntatie- en onthaalpunt', waar aangeduid wordt wat de bezoeker kan verwachten van het museumbezoek, maar waar tevens dieper en ruimer kan ingegaan worden op de verschillende aangeraakte thema's, waar het hele verhaal van stad & regio in vogelvlucht kan worden gebracht. Een soort foyer-documentatieruimte, met boeken en tijdschriften, ruime informatie, internettoegang, met plaats en ruimte om in te spelen op actuele thema's, zowel van lokaal als ruimer belang. Een grote centraal geplaatste 'gastentafel' dient dit idee van gastvrij onthaal nog te benadrukken.

Binnen de educatieve werking van het museum is de uitbouw van een module rond het drukproces belangrijk. Hierbij staat de (reconstructie van de) drukpers van Dirk Martens centraal. In een workshop nemen kinderen deel aan het drukkersatelier van Dirk Martens. Ze bedienen de pers en nemen na afloop een gepersonaliseerde gravure mee naar huis. Een speciaal voor de workshop samengesteld filmpje helpt de kinderen de historische tijdsgeschiedenis op te snuiven.

De educatief medewerkster ontvangt de kinderen in het drukkersatelier van Dirk Martens. Ze verzamelen rond de "drukkerskist van Martens" die een pak instrumenten bevat die ver afstaan van het huidige copy-printsysteem. De context wordt geschetst, en met de kinderen wordt uitgezocht waarvoor de instrumenten dienen. Twee deelnemers krijgen een Dirk Martens- en een drukkersknechtoutfit aangepast en dan is het tijd om aan de slag te gaan met loden letters en zethaken, spiegelschrift en inkt. De kinderen ervaren het ambachtelijke van het werk, maar ook de krachtinspanning die nodig is om de zware pers voldoende druk te laten uitoefenen om de gravure tot zijn recht te laten komen.

Het idee van een apart drukkerijmuseum werd dus verlaten. Wel is in de nieuwe opstelling plaats voorzien voor het verhaal van het ontstaan van de boekdrukkunst en de verspreiding van het humanistische gedachtegoed, vertrekkende van de figuur van Dirk Martens. ■

't Gasthuys - Stedelijk Museum Aalst

Oude Vismarkt 13

9300 Aalst

Open van dinsdag tot vrijdag van 10-12 u en van 13-17 u, zaterdag en zondag van 14-18 u.

Tel.: 053 73 23 45

E-mail: musea@aalst.be

Website: www.aalst.be/museum

